

**14th Digital Approaches
to Cartographic Heritage –
Saloniki, 8–10 maja 2019 r.**

W dniach 8–10 maja 2019 r. odbyła się czternasta konferencja Digital Approaches to Cartographic Heritage organizowana przez komisję Cartographic Heritage into the Digital przy Międzynarodowej Asocjacji Kartograficznej (International Cartographic Association – ICA). Jednym z głównych celów komisji jest organizowanie cyklicznych konferencji, które odbywają się co roku w różnych miastach Europy. Dzięki nim wszyscy zainteresowani cyfrowymi metodami opracowywania dziedzictwa kartograficznego mogą się spotkać w ramach jednego forum, wysłuchać ciekawych wystąpień, wymienić doświadczenia i nawiązać kontakty. Grono tych osób stale się powiększa, a w jego skład wchodzi zarówno geografowie, historycy i informatycy, jak również przedstawiciele galerii, bibliotek, archiwów i muzeów (Galleries, Libraries, Archives, Museums – GLAM).

Konferencje z tego cyklu organizowane są od 2006 r. Gospodarzem tegorocznej edycji był Uniwersytet Arystotelesa w Salonikach, a obrady prowadzono w Muzeum Kultury Bizantyjskiej i bibliotece uniwersyteckiej. W wydarzeniu wzięło udział 120 uczestników z 21 krajów (m.in. Włoch, Hiszpanii, Węgier i Stanów Zjednoczonych), w tym czworo Polaków, reprezentujących Instytut Historii PAN oraz Uniwersytet im. Adama Mickiewicza.

Konferencji towarzyszyły dwie wystawy. Uczestnicy mieli okazję obejrzeć wyjątkową kolekcję map satyrycznych zgromadzonych przez prof. Panayotisa N. Soucacos. Przedstawiały one przede wszystkim Europę z pierwszej wojny światowej w kontekście zagadnień politycznych. Twórcami map były osoby sprzyjające zarówno entencie, jak i państwu centralnym. Ostatniego dnia konferencji uroczystie otworzono wystawę przygotowaną dzięki współpracy jednostek

z Uniwersytetu Arystotelesa z Generalnym Konsulatem Francji. W holu biblioteki zaprezentowane zostały mapy kampanii morskiej Ludwika XIV na Wyspy Egejskie (1675–1687).

Konferencję otworzył Evangelos Livieratos – wieloletni przewodniczący komisji, który w tym roku kończy swoją ostatnią kadencję. Podkreślił, że chociaż głównym polem zainteresowania komisji jest dziedzictwo kartograficzne w dobie cyfrowej, to równie ważne powinno być otwarcie środowiska na inne aspekty badawcze, jak cyfrowa humanistyka (powiązanie mapy z tekstem) czy współpraca z bibliotekami.

Obrady rozpoczęła sesja poświęcona poszukiwaniom relacji pomiędzy mapą a źródłami pisanymi. Wysłuchano referatów o czterech miastach: Warszawie (Katarzyna Słomska i Marta Kuc-Czerep – Polska), Salonikach (Alexandra Koussoulakou i in. – Grecja), Bolonii (Gabriele Bitelli i in. – Włochy) i L'Aquila, gdzie w 2009 r. historyczna zabudowa uległa całkowitemu zniszczeniu w wyniku trzęsienia ziemi (Paolo Buonora i in. – Włochy). Podobny charakter miał referat o prowincji Smyrny w Azji Mniejszej, której strukturę ludności z początku XX w. udało się odtworzyć dzięki powiązaniu źródeł kartograficznych i pisanych (Evangelos Voulgarakis i in. – Grecja). Roberto Ranzi (Włochy) zaprezentował w tej samej sesji możliwości wykorzystania map dawnych w walce o zachowanie dziedzictwa UNESCO. Referaty z pierwszej sesji zapoczątkowały dyskusję nad znaczeniem terminu *dziedzictwo kartograficzne (cartoheritage)*, które jest bardzo szerokie; zgodzono się, że kluczowy jest kontekst jego użycia.

Drugi dzień konferencji rozpoczęła sesja poświęcona problematyce dziedzictwa kartograficznego i udostępniania go w galeriach, bibliotekach, archiwach i muzeach (GLAM). Referaty wygłosili przedstawiciele takich instytucji, jak Boston Public Library (Belle Lipton – USA), University of Pittsburgh Library (Boris Michev – USA), Harokopio University (Ifigenia Vardakosta –

Grecja), National Library of Scotland (Christopher Fleet – Wielka Brytania) i Instituto Geográfico Nacional (Marcos Francisco Pavo Lopez – Hiszpania). Poruszono także temat dostępności zasobów kartograficznych w Czechach (Eva Novotná – Czechy) i zaprezentowano zasoby kartograficzne oraz sposoby ich przechowywania, przetwarzania i udostępniania. Podczas pierwszej sesji wygłoszony został również referat dotyczący możliwości wykorzystania narzędzia Story Maps w bibliotekach (David Cowen – USA).

Problematyka podjęta podczas kolejnej sesji dotyczyła digitalizacji i udostępniania zasobów kartograficznych. Działania podejmowane w tym zakresie przedstawiono na przykładzie Biblioteki Narodowej Francji (Eve Netchine – Francja), Biblioteki Narodowej Bułgarii i Biblioteki Morawskiej (Temenoujka Bandrova, Milan Konečný, Zdeněk Stachoň – Bułgaria, Czechy). Zaprezentowano także możliwość wykorzystania serwisu Wikidata w celu ułatwienia dostępu do archiwalnych kolekcji kartograficznych (Lena Denis – Wielka Brytania). Kolejny referat poświęcony był prezentacji projektu „Historyczna przestrzeń w tekście i na mapach”, opracowanemu w oparciu o analizę tekstu Flavio Bionda *Italia Illustrata* z 1474 r. (Günther Görz, Chiara Seidl, Martin Thiering – Włochy, Niemcy). Następne wystąpienie dotyczyło metod cyfrowego przechowywania atlasów na przykładzie Narodowego Atlasu Węgier (László Zentai – Węgry). Kolejni referenci (Rafael Roset, Carme Montaner, Dolores Barrot – Hiszpania) poświęcili swą uwagę digitalizacji serii ortofotomap przygotowanych pod koniec XX w. Omówiono też wreszcie zagadnienie systemu ochrony dziedzictwa kartograficznego na podstawie wypracowanej w latach 2016–2019 współpracy między Biblioteką Centralną oraz Laboratorium Kartografii i Analizy Geograficznej Uniwersytetu Arystotelesa w Salonikach (Chrysoula Boutoura i in. – Grecja).

Czwarta sesja poświęcona została możliwościom wykorzystania nowych rozwiązań technologicznych w pracy z dawnymi mapami. Zastosowanie druku w formacie 3D ukazano na przykładzie *Nuova Carta del Europa Turchesca* (Caterina Balletti i in. – Włochy). Kolejne wystąpienie dotyczyło wykorzystania narzędzi GIS do analizy map Ameryki Północnej z okresu od XVI do XIX w. (Petra Jilková – Czechy). Tworzenie modeli 3D zaprezentowane zostało na przykładzie osiemnastowiecznych map topograficznych (Beata Medyńska-Gulij – Polska). Następnie przedstawiono projekt dotyczący badań nad architekturą bizantyjską w oparciu o mapy obrazkowe (Anastasios Stamnas i in. – Grecja) oraz możliwości zastosowania technologii GIS do analizy wieloarkuszowych map katastralnych z XIX w. na przykładzie całego biegu Wełtawy (Tomáš Janata i in. – Czechy).

Tematem przewodnim ostatniej sesji tego dnia było opisanie projektów bazujących na narzędziach cyfrowych, służących do upowszechniania wiedzy na temat europejskiego dziedzictwa kartograficznego. W pierwszym referacie przedstawiona została funkcjonalność interdyscyplinarnego projektu EURECA (Steven Verstockt i in. – Austria). W kolejnym zaprezentowano projekt MEDEA-CHART, którego celem jest przygotowanie bazy danych gromadzącej informacje o europejskich mapach morskich powstałych w średniowieczu i w okresie nowożytnym (Bruno Almeida, Ricardo Vaz – Portugalia). Następnie słuchacze zostali zapoznani z wynikami analizy trzystu stron internetowych, na których zamieszczono kolekcje map (Esteban Arevalo – Wielka Brytania). Ostatnie wystąpienie było prezentacją strony internetowej, na której zamieszczono teksty związane z odbywającymi się od trzynastu lat konferencjami ICA DACH. Odpowiednie filtry umożliwiają przeszukiwanie jej pod kątem tytułów i fragmentów treści abstraktów, nazwisk referentów i słów kluczowych. Zamieszczone na stronie internetowej zestawienia

statystyczne pozwalają prześledzić problematykę poruszaną podczas spotkań w minionych latach.

Tradycją prezentowanej konferencji jest sesja poświęcona dokonaniom Klaudiusza Ptolemeusza w dziedzinie geografii i astronomii. Referatami na ten temat rozpoczęto ostatni dzień spotkania. W tym roku prezentacje poświęcone były m.in. przedstawieniom Morza Bałtyckiego (Imansts Lavins – Łotwa) czy Afryki Zachodniej (Lyudmila Filatova i in. – Czechy), a także różnym podejściom do analizy prac Ptolemeusza (D. Szczegłowski – Rosja). Pierwszą sesję uzupełniły prezentacja o geowizualizacjach Morza Śródziemnego na przestrzeni wieków (Herald Gropp – Niemcy), dwa referaty poświęcone dwunastoarkuszowej *Rigas Charta* opublikowanej w 1797 r. w Wiedniu (Ageliki Tsorlini oraz Yannis Tzifopoulos i in. – Grecja) oraz pierwszej mapie obejmującej całe terytorium Królestwa Rumunii – tzw. *Plan Director de Tragere* (Cezar Buterez i in. – Rumunia). Należy zauważyć, że postać Ptolemeusza i jego dokonania wciąż budzą kontrowersje i dyskusje, o czym świadczy burzliwa wymiana zdań między referentami i uczestnikami konferencji na temat poprawności obliczeń dokonywanych przez starożytnego geografa. Uczestnicy przedstawiali dwa podejścia – fenomenologiczne i epistemologiczne, przy czym wygrało pierwsze z nich.

Ostatni dzień konferencji zakończył się dwiema sesjami poświęconymi przede wszystkim zagadnieniom związanym z odwzorowaniami, georeferencją i wektoryzacją dawnych map. Mátyás Gede (Węgry) zaprezentował aplikację internetową, która pozwala na załadowanie dowolnej mapy w formacie rastrowym i kalibrowanie jej z wykorzystaniem punktów dostosowania trzema algorytmami transformacji (liniowym, afinicznym oraz za pomocą triangulacji). Następnie reprezentujący geoportal „Mapire” Gábor Timár i Előd Biszak (Węgry) przybliżyli sposób kalibracji tzw. mapy Schuberta, tj. rosyjskiej mapy

trójwiorstowej (1:126 000) z drugiej połowy XIX w. Po dokładniejszych analizach okazało się, że wykonano ją najprawdopodobniej w odwzorowaniu Cassiniego, a nie – jak dotąd sądzono – Bonne’a. Csilla Galambos (Węgry) kontynuowała zagadnienia kalibracji, ale przedmiotem jej referatu były mapy geologiczne Węgier z XIX w. Kolejny referent, Alexander Nobajas (Wielka Brytania) wygłosił postulat jak najbardziej systematycznego wektoryzowania treści dawnych map, które znacząco zwiększa możliwości ich analizowania. W dyskusji zauważono, że choć jest to apel jak najbardziej słuszny, to niezwykle trudno go zrealizować, m.in. ze względu na kosztochłonność. Kolejny referat dotyczył automatycznego rozpoznawania winiet na mapach obrazkowych na przykładzie statków wyrysowywanych na akwenach na dawnych mapach (Raimund Schnurer i Lorenz Hurni – Szwajcaria). Tomasz Panecki (Polska) wygłosił przygotowany wspólnie z Bogumiłem Szadym (Polska) referat dotyczący realizacji paradygmatu cyfrowego w kartografii historycznej na wzór tego, który zrewolucjonizował naukowe edycje krytyczne źródeł pisanych. Ostatni referat w imieniu zespołu autorów z Grecji zaprezentowała Maria Pazarli, a dotyczył on wykorzystania map w edukacji dzieci i dorosłych z obozów dla uchodźców w latach 2016–2018. Wystąpienie to wzbudziło duże poruszenie, a przedstawione w nim możliwości zwiększania świadomości uchodźców odnośnie do ważnych dla nich miejsc oraz udzielania im pomocy spotkały się z bardzo pozytywną reakcją publiczności.

Konferencję zamknęli przewodniczący komisji Evangelos Livieratos i wiceprzewodniczący Mátyás Gede, który najprawdopodobniej będzie jedynym kandydatem na stanowisko przewodniczącego podczas wyborów, które odbędą się w czasie Międzynarodowej Konferencji Kartograficznej w Tokio w lipcu 2019 r. Obaj zgodnie podkreślili duży dorobek komisji w zakresie badania oraz popularyzacji dziedzictwa kartograficznego i metod cyfrowych

nie tylko poprzez konferencje, ale także warsztaty, szkolenia, spotkania oraz czasopismo („e-Perimetron”). Wyrażono także chęć podejmowania nowych wyzwań w przyszłości oraz ściślejszej współpracy z innymi komisjami MAK. Na zakończenie ustępujący przewodniczący zaznaczył, że nawet w dobie narzędzi i metod cyfrowych należy pamiętać, czym jest mapa, a także o jej teoretycznych podstawach i stosowaniu poprawnej terminologii w kontekście map i kartografii. ■

Tomasz Panecki, Katarzyna Słomska,
Marta Kuc-Czerep
(Warszawa)